

Ü N N E P I B E S Z É D

89. Nemzetközi Szövetkezeti Nap

2011.július 1.

A polgári forradalmak rendszerváltó történelmi korszakában – 1844-ben – formálták ki máig érvényes alapelvek szerint a világ első szövetkezetét az angliai Rochdale szövőgyári munkásai. Úgy vélték, összefogásukkal kivédhetik az ipari forradalom nyomán kialakulóban lévő új társadalmi rend munkásellenes intézkedéseit, s méltányos részt vehetnek ki maguknak a javakból, s a társadalom formálásából egyaránt.

A társadalmi átalakulás történelmi hulláma végig gördült a világon, a szövetkezetek ennek ütemében elterjedtek, szövetségekbe tömörültek, 1895-ben pedig világszervezetüket, a Szövetkezetek Nemzetközi Szövetségét is létrehozták. Az SZNSZ alapításától kezdve arra törekedett, hogy a szövetkezeti tapasztalatok közreadásával a társadalom fejlődését világszerte gyorsítsa. Az első világháború poklából ébredező nemzeteknek azt ajánlotta, hogy a szétzilált gazdaságok rendbe hozására, a társadalmi béke megteremtésére a szövetkezeti összefogás erejét használják fel. Azt javasolta, hogy 1922-től kezdődően július első heteiben világszerte rendezzenek szövetkezeti napot, ezen vegyék számba erejüket, s alakítsák ki fejlesztésük módjait.

89 éve már, hogy e napon a szövetkezők, s a jelentőségüket felismerő kormányok, társadalmi, gazdasági szervezetek napirendre tűzik az aktuális szövetkezeti célokat. Az SZNSZ üzenetben teszi közzé javaslatait, ez évben az ifjúság gondjai megoldásának szövetkezeti módszereit.

A legtekintélyesebb világszervezet, a világ nemzeteit kormány szinten magába foglaló ENSZ maga is felismerte a szövetkezetek jelentőségét, s 1995-től kezdődően a maga nevében is felhívja a kormányokat a szövetkezeti nap jelentőségére, s javaslatokat tesz hatékony támogatásukra. Ragaszkodik ahhoz, hogy önállóan számozott üzenettel – az idén a 17-ikkel – forduljon a világ népeihez, s különös hangsúllyal kormányaikhoz. Mintha azt mondaná ezzel a gesztussal: „A szövetkezetek létrehozása, pártfogása nem egyszerű részkérdés, felismertük, s ha eddig nem tettük, hát ismerjük fel a változó világ, az átalakuló társadalom legnagyobb kérdései között a szövetkezeti összefogás jelentőségét.”

A világ napjainkban is keresi az igazságot kifejező társadalmi rendszert. Kipróbálta már a szélsőségeket, ám napjainkra is bőven maradt keresnivalója. Olyan gondjai mellett, mint az etnikai zavargások, a fenyegető klímaváltozás, az ENSZ – évekig tartó vizsgálódás után – a világ gondjai mérséklésének egyetemes intézményei között a szövetkezetek jelentőségét emelte ki. Hangsúlyozta: „a szövetkezetek a gazdasági és a szociális fejlődés jelentős tényezői.”

A szövetkezetek jelentőségét felismerve az ENSZ nemcsak üzenetküldő feladatát tartotta meg, de a 2012-ik évet a Szövetkezés Nemzetközi évének nyilvánította. Közgyűlése egyhangú határozattal arra hívta fel a tagországok kormányait, hogy:

- hozzanak létre támogató környezetet a szövetkezetek számára;
- adjanak segítséget erőforrásaik fejlődéséhez;
- támogassák a szövetkezeti elvek ismertetésére irányuló konferenciák, szemináriumok szervezését;

- a kormányok adjanak lehetőséget közreműködésükre a stratégiai tervező munkában, pályázatokban, érdekeik egyeztetésében.

Az elmúlt évi szövetkezeti nap, s a 2012-ik év szövetkezeti évvé való nyilvánítása hazánkban egybeesett a társadalom és gazdaság újjáépítését nemzeti együttműködéssel célul kitűző kormány megalakulásával. A szövetkezeti napi megemlékezésünkben e célokhoz kapcsolódóan azzal fordultunk a Kormányhoz, hogy programja kidolgozása, s megvalósítása során támaszkodjék a szövetkezeti mozgalomra. Kértük, adja meg a lehetőséget arra, hogy érdekképviselői szerveinket már a stratégiai, tervező munkába is bevonják, a fejlesztési programokban való részvételüket elősegítsék.

A szövetkezeteket is magukba foglaló erős gazdaság, a társadalom szociális biztonsága lehet alapja a köznyugalomnak, a rendnek, s annak az igénynek a valóra váltásának, amely a foglalkoztatásban, munkahelyteremtésben százezrek számára kíván élhetőbb jövőt teremteni.

Az elmúlt évi ünnepségünkön a szövetkezetek számára ezért kettős feladat megoldásában való részvételt tűztük ki célul: az államháztartás rendbetételéhez való hozzájárulást és a nemzeti együttműködés jelszavával meghirdetett program kibontakoztatását. Ma a jövőnk építése a legfontosabb feladatunk és valljuk, ha ehelyett a jelen megpróbál törvényt ülni a múlt felett, elveszítheti a jövőt.

Az ország társadalmi, gazdasági tennivalói között nagyon jelentős feladatok megoldásában kell szövetkezeteinknek részt vállalniuk. Az elmúlt évi ünnepségünkön a következőket vettük számba: Mindenekelőtt segíteni kell az ország – másfél millió tagot számláló 5 és félezer szövetkezetének zavartalan beilleszkedését az új kormány által meghatározott feladatok ellátásába. Vegyék fel a versenyt az árut beszerző – értékesítő, jórészt jól felszerelt kereskedelmi láncokkal.

A takarékszövetkezetek segítsék a kis- és középvállalatok kibontakozását. Kezdeményezően működjenek közre a közel egymillió lakos otthonát jelentő épületek korszerűsítésében. Erősítsék az EU által is szorgalmazott TÉSZ-ek, szövetkezeti termelő, értékesítő csoportok együttműködését. Változatlanul legyenek kovászai a faluközösségeknek, segítsék a közétkeztetések megszervezését, egészségügyi szolgáltatásainak ellátását, új munkahelyek létesítését. E feladatok napjainkban is időszerűek.

Feladatként jelöltük meg új szövetkezetek létrehozásának segítségét is. Egyre erősebben jelentkezik az igény – városokban, falvakban egyaránt – a népesedési gondokkal, egészségügyi-, családvédelmi igényekkel összefüggő, munkaalkalmakat teremtő szövetkezeti szolgáltatások ellátására. Közel 2000 településen nincs szövetkezet.

A súlyos válságba zuhant vidék gondját jelzi a 600 ezer alkalmi munkából élő földnélküli, vagy alig néhány hektár földdel bíró család jövőtlensége. Jeleztük azt is, hogy az új szövetkezetek létrehozásának elősegítése, szervezése nem lehet a szövetkezeti szövetségek feladata, nem bízható spontán megoldásokra sem, ebben már összetársadalmi, a szociális célokra rendelt források állami felhasználása, közreműködése jelenthet megoldást. Alighanem ez lehet egyik legjobb módszere a tervbe vett milliányi új munkahely létesítésének is.

Jeleztük azt is, e feladatok eredményes ellátásához az is szükséges, hogy a szövetkezeti szó visszanyerje becsületét, tisztaságát. Ne tagadjuk – miközben világszerte nő a becsületük, az ENSZ szövetkezeti év megtartását határozza el, s saját országunk történelmében az akkori társadalmi- politikai viszonyokat figyelembe véve is fényes lapok szólnak működésükről! –

Napjainkban a Rákosi-korszak – és az 1964-ben – lezárult második kollektivizálás bűneivel együtt emlegetik a szövetkezeteket.

Sajnos a rendszerváltás körüli vagyontmentések is ezt a rossz sztereotípiát erősítették, miközben kevés szó esett a pozitívumokról, a gazdagodó falvakról és a szövetkezés nyújtotta foglalkoztatás, a háztáji gazdálkodás, a szakcsoportok teljesítményeinek értékeiről!

Az akkori viszonyok között biztató jövőképet tárt a fiatalok elé, megújította a falvakat, élhető jövőképet adott a kistelepüléseknek. Politikai vakságot jelentett, hogy az új társadalmi viszonyokhoz illesztés helyett maga a szövetkezés vált ellenséggé, elhallgatva, esetenként tagadva nemes társadalmi értékeit. Be kell vallanunk mi magunk szövetkezeti vezetők is késlekedtünk korszerű szövetkezeti modellváltási alternatívák kidolgozásával.

Sajnos nemcsak a fiataljaink, hanem a társadalom egésze alig hall arról a korszakról, amelyekben a HANGYA szövetkezetek meghatározó módon járultak hozzá az első világháborút követő konszolidációhoz, nemcsak a falvak, a vidéki térségek, hanem az egész ország gazdasági felemelkedéséhez! Ennek a dicső szövetkezeti múltnak megismertetése nemzeti ügyünk, ezért is örömteli, hogy az OSZT egyik tagszervezete, a HANGYA Együttműködés a múlt esztendőben a NEMZETI ÖRÖKSÉG DÍJ-at vehette át.

Nemzeti stratégiai feladat tehát a szövetkezet szó eredeti tartalmának visszaadása, amely nemcsak a Károlyi Sándor örökséget nevében is felvállaló HANGYA, hanem az OSZT valamennyi tagszervezetének kiemelt feladata.

Ma a szövetkezetek legfőbb célja annak biztosítása, hogy a javakból, szolgáltatásokból és társadalmi erőforrásokból tagjai igazságosan részesedjenek; csoportként segíteni kell őket abban, hogy olyan vagyont teremtsenek, amelyre önálló egyéneként nem képesek; és segíteni őket a társadalmi és gazdasági problémáik megoldásához, ahhoz szolidaritást biztosítani. A szövetkezés elvének alapja, hogy az elesetteket, a tehetőseket egyaránt be kell vonni saját lehetőségeik fejlesztésébe, máskülönben nem jön létre valódi és tartós fejlődés. Ezért is szükséges hangsúlyozni, hogy fontos a szövetkezeti programok kormányprogramban való megjelenítése, hiszen ez, vagy ez is lehet egyik legfőbb eszköze a válságból való kiemelkedésnek.

Az eltelt év során szövetségeink megkeresték a formálódó állami szervezetekben partnereiket, s kezdeményezték közös programok kialakítását. A fogyasztási-, a takarékszövetkezeti-, s a lakásszövetkezeti-, valamint a mezőgazdasági ágazatok szövetségei kormányzati szintű tanácskozásokon formálták feladataikat. Közel 300 szociális szövetkezet alakult, szövetséget hoztak létre, az OSZT-be is beléptek.

Folyamatosan részt vettünk a szövetkezeti jogi szabályozás munkáiban is. Sajnos a szövetkezetek működésének alapfeltételeit jelenleg meghatározó 2006. évi X. törvény megalkotásánál azokat a szakmai előmunkálatokat, amelyet az OSZT jogi munkabizottsága végzett, és amelyek a tagszervezetek közötti véleménykülönbségek ellenére is többé-kevésbé közös platformot teremtett, teljes mértékben figyelmen kívül hagyták. A közelmúltban a HANGYA szövetség a szövetkezők egyetértésével javaslatot készített arra, hogy az Alkotmány helyébe lépő alaptörvény miként jelenítse meg továbbra is a szövetkezetek támogatását előíró passzusát. Sajnáljuk, hogy ez nem valósult meg.

Szakértőinknek csak kis része vehetett eddig részt a Polgári Törvénykönyv módosítását előkészítő törvény alkotásában is. Ezzel összefüggésben lehet, hogy ismét széleskörű egyeztetés nélkül kerül a szövetkezeti jog is szabályozásra? Arra törekszünk, hogy sarkalatos törvényként a szövetkezetek is önálló szabályozást nyerjenek, és ebben végre megtörténjen a szövetkezeti elvek és a nemzetközi gyakorlat következetes adaptálása.

Fontos feladatnak tartjuk a szövetkezetekkel kapcsolatos oktatási lehetőségek megőrzését. Iskolai szövetkezeteink sajnálatosan eltűntek, az iskolai tárgyakban alig esik róluk szó, felsőfokú intézményekben is csak ügyel-bajjal tudjuk elérni az oktatásukat, amit az Eötvös Lóránt Tudományegyetemen is csak a tankönyv kiadásának támogatásával sikerült megőrizni.

Eredményünknek tudjuk be, hogy a Szövetkezeti Kutató Intézet e célra adta ki a Szövetkezés című folyóirata legutóbbi számát.

Az OSZT és az érintett szövetségek képviselői közreműködtek a Vidékfejlesztési Minisztérium „Nemzeti Vidékfejlesztési Stratégia” koncepciójának kialakításában. Úgy vélik, hogy a 2020-ig előirányzott fejlesztési program csak a szövetkezetek együttműködésével valósítható meg. Bátrabban, tudatosabban kell ezért a szövetkezetekhez kapcsolódnia, s felhasználni az OSZT „faluszövetkezetekre” kidolgozott programját is. A vidék fejlesztése kérdései keretében foglalkozik a tervezet a város és vidék kapcsolatainak rendezésével. Ennek elemzése során idéztük fel – születése 100-ik évfordulóján – Erdei Ferenc emlékét, aki utolsó könyvét éppen a kérdés rendezésének szentelte.

Alig félév múlva belépünk a 2012-es évbe, a Szövetkezetek Nemzetközi Évébe. Sürgető azoknak a tennivalóknak a kidolgozása, amelyek ezt a nevezetes évet tartalommal tölthetik meg. A szövetkezeti mozgalomnak is sok az e téren jelentkező feladata:

- Mindenekelőtt felkérjük a Kormányt, tekintse nemzeti ügynek a szövetkezetek megerősítését, s a Vidékfejlesztési Koncepció megalkotásával segítse kibontakozásukat.
- Felkérjük a már működő szövetkezeteket, alakítsák ki programjukat a szövetkezeti évre. Keressék a közérdekű együttműködés lehetőségeit, vállalkozásait. Segítsék településük szociális-kulturális-társadalmi feladatainak megvalósítását.
- Az OSZT és a szakmai szövetségek működjenek közre a szövetkezetekről szóló sarkalatos önálló törvény kidolgozásában és igényli ebben a partnerséget a Kormánytól, de az OSZT el is várja a Kormánytól, hogy vállalja fel a szövetkezetek támogatásában való elkötelezettségét.
- Az OSZT a szövetkezeti szövetségekkel, azok szakértőinek és a Szövetkezeti Kutató Intézet közreműködésével – az oktatás, a közigazgatás, a szociális hálózat keretében működő szakemberek bevonásával még ez év őszén szövetkezeti konferenciát szervez a szövetkezés elméleti és gyakorlati kérdéseinek a megvitatására. Felkérjük a szövetkezet és vidék fejlesztésében érdekelt kormány szerveket ennek támogatására. E munkánk sikerességéhez meghirdetjük a Károlyi Sándor Szövetkezeti Partnerségi Program elkészítését. Ez egy nyílt ajánlat a magyar döntéshozóknak ahhoz, hogy a magyar szövetkezeti mozgalom hatékonyabb működésével mit lehet tenni a társadalmi, gazdasági megújulásért, a foglalkoztatás növeléséért és a vidék, Magyarország felemelkedéséért.

Úgy vélem, hallgatni, mikor beszélni kell, szintoly nagy hiba, mint beszélni, mikor inkább hallgatni kellett volna. Ebből adódóan ezek a feladatok jól kapcsolódnak hazánk megújulását szolgáló nemzeti céljainkhoz. A szövetkezetek mai ünnepnapján tisztelettel kérem kedves vendégeinket, s valamennyi szövetkezőt a megvalósításukban való együttműködésre.

Forrás: OSZT Irattára. A 89. Nemzetközi Szövetkezeti Nap alkalmából
Farkas Tamás, az Országos Szövetkezeti Tanács elnöke által
elmondott ünnepi beszéd, 2011 július 1